

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Ивелин Аргиров Иванов

по дисертация за присъждане на научна степен „доктор” на тема :

ГЕРМАНСКИТЕ ОРДЕНИ В ПРИБАЛТИКА XII–XIII В. (ПРЕДСТАВАТА ЗА
“ДРУГИТЕ”)

на Александър Димитров Заралиев

Научна специалност: 05.03.03 Средновековна обща история

Катедра по Стара история, тракология и средновековна история при Исторически
факултет на Софийски университет “Св. Климент Охридски”

Макар популярна и обект на многобройни чуждоезикови изследвания, темата за германските ордени в Прибалтика е на практика нова в българската историография. В този смисъл темата на дисертационния труд предоставя възможности за оригинално, авторско изследване, тъй като не съществуват други монографии на български език по същата или близка тематика. Явно, с цел да разчупи традиционния фактологически и анализаторски подход, авторът акцентува върху един модерен аспект, свързан с представите за „другите” като елемент на „другата” история или както докторантът посочва на стр. 6. : *„...реконструкция на колективното самосъзнание както на германските военномонашески ордени, така и на техните противници...и базираната върху това самосъзнание представа на всяка от двете основни страни за “другите”*. Бих отбелязал, че след внимателното запознаване с текста смятам, че при отпечатването му по-подходящо би било заглавие като *„Германските ордени в Прибалтика и представата за “другите” (XII-XIII в.)*”, тъй като идеята за възприемането на „другия” е съществена част от настоящото изследване.

Дисертационният труд е във вид, обем и съдържание, които отговарят на основните изисквания за научно изследване по исторически проблем. Той съдържа увод, три основни глави, заключение, съкращения, библиография, приложения и декларация за оригиналност. Докторантът Александър Заралиев формулира ясно целта на дисертацията, обектът и задачите на изследване. Като основна цел е посочена реконструкцията на колективното самосъзнание, а като обект създадените от ордена писмени и други източници. Тук бих подчертал, че на практика авторът използва и множество източници, които не са създадени от ордени, а извън тях. Интересен за мен е посоченият в уводната част метод на иконографския анализ, като според автора чрез

него се проследяват и класифицират мотивите, сюжетите и тяхната датировка. В тази връзка бих посочил част от заключението на стр. 272, където Александър Заралиев посочва, че : “...образните източници доказаха и връзката между рицарската хералдическа традиция и миниатюрната живопис, която откриваме в литературни произведения от епохата.” Всъщност изследването почти не използва миниатюри като извор за представата за другите. Ето защо бих препоръчал прилагане на изображения от средновековни ръкописи, които биха обогатили това изследване. В тази насока бих препоръчал използването на следното изследване върху образа на другия в Средните векове: Mellinkoff, Ruth. *Outcasts: Signs of Otherness in Northern European Art of the Late Middle Ages*. (University of California Press, 1993).

На следващо място бих отбелязал, че стилът, езикът и използваната терминология отговарят на изискванията и очакванията към авторско научно изследване по исторически проблем. Авторът се спира накратко върху използваната методология при транслитерацията и транскрипцията, но тук бих посочил няколко забележки. На места докторантът използва името *Ги дьо Лузинян*, а на места *Ги Лузинян*. Без съмнение, би трябвало да бъде използвана първата форма. На стр. 51 и стр. 53 авторът посочва името *Изабел Бриен*, но по-точното изписване на името би трябвало да бъде *Изабел (Исабел) дьо Бриен*. Също така, на стр. 51 откриваме името *Матю Парис*, но според мен по-удачно би било използването на вече наложилото се в нашата историография *Матей Парижки*. На стр. 74. авторът използва понятието *католическата цивилизация*, но тъй като у нас терминът цивилизация е добил популярност в по-широк аспект, по-удачен би бил изразът *католическият свят*. На следващо място, на стр. 93 авторът посочва името *ярл Бригер I*, докато правилната транскрипция е *ярл Биргер I*. На последно място сред този тип бележки бих отбелязал явно механично сгрешената на стр. 43 номерация на император *Хайнрих IV* (вм. *Хайнрих VI*).

Едно от ярките впечатления при запознаване с настоящото изследване е точното цитиране на използваните извори и историография, както и многобройните бележки, което свидетелства както за нивото на осведоменост, така и за научна коректност на автора. Единствената бележка тук е относно цитирането на интернет източници. Въпреки липсата на единен и общоприет критерий у нас, съществуват няколко стандарта, които могат да бъдат консултирани в печатни и електронни издания.

Спирайки се на представената библиография, бих отбелязал, че е балансирана и включва както оригинални текстове, така и преводи на латиница и кирилица. Тук бих си позволил да отправя забележка относно цитирането на известната “Хеймскрингла” от Сноре Стюрлюсон в издание на руски от 1980 г. Смятам, че по-удачно би било ползване

и цитиране на българския превод “Саги за кралете на севера” от 2003 г. или на някои съвременни преводи, които са налични и във факултетни библиотеки на СУ.

В края бих обобщил основните научни приноси на представения изследователски труд. На първо място бих подчертал отново новаторската за нашата историография тема и стремежът към сравнително изследване на образа на “другите”, но с уговорката, че според мен този аспект изисква привличане на допълнителни извори, изследвания и позадълбочен анализ. Към приносите и достойнствата на това изследване бих отбелязал добрата библиографска култура и историографска осведоменост на автора. На следващо място бих посочил безспорния приносен характер с превода на български и използването на пасажии от извори като „Новгородска първа летопис”, “Пътуването на Улфстан в Балтийско море”, „Ливонска римувана хроника” и хрониките на Петър от Дусбург и на Хайнрих Латвийски. Сред приносите бих отбелязал и деветте публикации на автора в печатни и електронни издания, които са по темата на дисертацията. Не мога да не отбележа и присъствието на авторско отношение и лична позиция, но смятам, че в някои случаи то просто отбелязва съществуващи тези (зависимостта на племената в Ливония от руските княжества; Ливонския кръстоносен поход (1240–1242), битките на река Нева и Чудското езеро.). Бих добавил, че според мен заключението не е достатъчно аналитично и убедително, тъй като отчасти декларира исторически факти за германските ордени в Прибалтика.

В обобщение бих си позволил няколко препоръки за по-нататъшна работа по изследвания проблем и по представения текст. Както отбелязах по-горе, смятам, че е необходимо да бъдат привлечени нови източници като миниатюри и други изображения. Освен това бих препоръчал допълнителна селекция и редакция на изображенията и картите в представените приложения., тъй като някои не касаят проблема за “другите”, а други не са достатъчно ясни.

В заключение смятам, че въпреки посочените забележки и пропуски, дисертационният труд представя достатъчно характеристики на научно изследване. Предложеният текст показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания, способности и качества за самостоятелни научни изследвания. Ето защо предлагам на членовете на уважаемото научно жури присъждането на научната и образователна степен *доктор* на Александър Димитров Заралиев.

02 март 2012 г.

доц. д-р Ивелин Иванов

.....